

„ВЕНЕЦІАНСЬКИЙ КУПЕЦЬ“

В КИІВСЬКОМУ ЄВРЕЙСЬКОМУ ТЕАТРИ

Київський державний єврейський театр виявив творчу сміливість, поставивши «Венеціанського купця» («Шейлок»).

Це одна з найскладніших п'єс Шекспіра. Трудність постави її в тому, що в самому ставленні Шекспіра до одного із значніших його образів — Шейлока — багато протиріч. Але заслуга великих художників-реалістів в тому, що вони не були класово обмеженими. Створені ними образи об'єктивно переросли первинні їх задуми.

Вивчаючи тепер геніальний твір Шекспіра, ми приходимо до висновків, що основне у п'єсі не расовий і не релігійний конфлікт. Варто згадати хоча б палкі слова, що їх вклав Шекспір в уста Шейлока в першій сцені третього акту. В основі п'єси, перш за все, конфлікт соціальний.

Його за те ненавиджу я,
Що він християнин;
Але удвоє більше
Ще за те, що в низькій простоті,
В борг дає він гроші без процентів
(зросту курс зніжає поміж нас
В Венеції...

Геніальний драматург використав старий сюжет про фунт людського м'яса, вирізаного у боржника, для того, щоб яскраво показати боротьбу поміж знатним купецьким класом його часу і лихварями.

І правильно зробив режисер Б. І. Вершилов, коли саме цей соціальний конфлікт поклав в основу сценічного втілення п'єси Шекспіра. Але вірно знайшовши ключ до цього складного твору, постановник на наш погляд, вжив ряд спірних прийомів. Поставивши в центрі спектакля лихваря Шейлока, постановник штучними засобами (скороченням тексту) знизив чомусь образ купця Антоніо. Це неправильно вже хоча б тому, що Антоніо — один з центральних образів п'єси, який в творі Шекспіра має

не менше значення, ніж Шейлок. Не випадково названа п'єса — «Венеціанський купець», під яким драматург мав на увазі саме Антоніо. Для чого ж режисерові потрібна була така операція? Адже артист Стрижевський, який грає цю роль, мав всі дані, щоб розкрити її глибоко і багатогранно. Зниження ж Антоніо у спектаклі призвело до недостатнього розкриття основного соціального конфлікту п'єси. Через це ми побачили тільки один бік справи, тільки частину, а не ціле.

Другий дискусійний момент у спектаклі — це трактування образу Порції. В особі Порції Шекспір дав збірний образ жінки доби Відродження — привабливої, ліричної, розумної, кмітливої, і, перш за все, радісної, жінки, що сміливо дивиться в очі життю, життєстверджуючий образ. В спектаклі засл. арт. Соєц, що грає Порцію, надала їй деяких рис байронівської жінки (меланхолія, сум). В чому справа? Нам здається, що причина цього знову таки в штучному звиженні образу Порції у спектаклі, що виявилось в сильному скороченні відведеного їй тексту, аж до цілковитого відмовлення від останнього, 5-го акту п'єси.

Скорочення драматургічного матеріалу — це лінія найменшого опору. Це куди легше, ніж глибоко і всебічно розкрити образи Антоніо і Порції засобами акторської майстерності, для чого у київського єврейського театру є всі можливості.

Багато спірного і в розв'язанні ряду інших моментів п'єси, наприклад, у фіналі, де Шейлок чомусь сам аплодує Порції, після того, як вона у своєму адвокатському виступі на суді завдала йому рішучої поразки.

Режисер захопився непотрібною буфонадою в сцені одвідання Порції двома желяхами, перевантажив другий акт карнавалом, який проходить до того в дуже млявих темпах. Все це знижує велику й серйозну працю і самого постановника, і всього колективу театру над втіленням «Венеціанського купця» на радянській сцені. Все це тим більш прикро, що у спектаклі, в ряді моментів є цікава режисерська думка, а ряд акторів створили цінні сценічні образи.

В першу чергу це відноситься до видатного німецького актора Олександра Граваха, який в Радянському Союзі знайшов справжню свою батьківщину. Гранах — актор єдиного темпераменту, творчої пристрасті, широких мазків. Його Шейлок — великий і яскравий, гідний класичного образу. Риси Шейлока, перелічені Пушкіним: «скупий, кмітливий, мстивий, чадолубивий, до тенний» знаходимо в цікавому і багатогранному образі, створеному артистом. Шкода тільки, що тов. Гранах захоплюється побутовими і етнографічними моментами ролі, особливо в перших двох сценах, де фігурує Шейлок. Але там, де виконавець більше уваги приділяє розкриттю провідних класових рис Шейлока, там образ його набуває великого звучання. З окремих моментів найбільш яскраво проведена т. Гранахом сцена з Тубалом, від якого дізнається він про загибель кораблів Антоніо, запалюється жалобою помсти, а також заключна сцена суду.

У акт. Гранаха могутній голос з тонкими переходами від високих звуків до шепоту. І дарма артист іноді зловживає високими звуками, аж до крику. Цю хибу Ю. Гранаху не так вже тяжко перебороти.

Поруч з участю такого значного майстра, як Гранах, ми бачили в спектаклі справжній злютований ансамбль з рядом дуже сильних виконавців. Крім згаданого вже Стрижевського, творчі можливості якого були обмежені скороченням текстом ролі, добре виявили себе в цьому спектаклі артисти С. Дінон, Ф. Ротенберг, Ліберт, Ойбельман.

Граціано у виконанні арт. Дінона — це характерний для доби Відродження образ марнотратника, який несе в собі зародки майбутнього Фальстафа.

Арт. Ротенберг, легкістю і витонченістю виконання, тонкими пародіями на жеманів Порції висуває Периссу з третьорядного положення на одне з помітніших місць у спектаклі.

Арт. Ліберт дає чіткий, до кінця витриманий малюнок дожа Венеції.

Арт. Ойбельман — одним-твом штрихами показує начебто Шейлока в мініатюрі. Молодий артист, Левін з справжнім гумористичним колоритом подав роль принца марокканського.

В постанові «Венеціанського купця» є багато спірного, дискусійного, а ще, безперечно, й помилкове, що знижує те цінне, що є в ній серйозній творчій і сміливій праці київського єврейського театру. Вистава привертає до себе велику зацікавленість широкого глядача, який жалібно бажав ознайомитися з однією з перлин чудової класичної спадщини геніального драматурга. Але глядач виніс би значно більше з вистави, коли б театр протягом літа виправив хиб, зокрема дав би більш глибоке трактування ролей Антоніо і Порції, виходячи з самої п'єси. Слід було б відновити в першу чергу той текст ролей Антоніо і Порції, з яким так рішуче розправився режисер.